

ekonomie a mnoha dalších oborů, vyžaduje ucelené zpracování problematiky sociální politiky velmi široký záběr. O jednotlivých dílčích tématech sociálního zabezpečení existuje dostatek odborné literatury, v níž jsou rozebírána - a mnohdy velice dobře - z pohledu různých autorů. Protože se kniha profesora Tomeše věnuje sociální politice a sociálnímu zabezpečení komplexně a s opravdu důslednou péčí, lze ji v mnohém považovat za průkopnickou, skutečně vědeckou publikaci.

Autor postupuje s důkladnou metodologickou pečlivostí od úvodních terminologických definic jednotlivých pojmů v sociál-

ní oblasti. Ty jsou zasazeny do kontextu a popsány z různých úhlů pohledu včetně historické geneze. Vývoj sociální politiky je zachycen od jejích počátků až do dnešní doby. Autor čerpá ze svých nezpochybnitelných věcných znalostí a prokazuje rovněž mezinárodní rozhled a zkušenosti získané z expertní činnosti v různých oblastech sociálního zabezpečení v desítkách zemí a v celé řadě mezinárodních organizací.

Sociální politika v tomto teoretickém pojetí není politickým kolbištěm a už vůbec ne ideologickou arénou pro výměnu argumentů. Je činností navýsost praktickou a pragmatickou. Jde o nalezení obecných

mechanismů, nástrojů a cest k uskutečnění a naplnění (samozřejmě různých a měnících se) vizí sociální politiky.

Hutná dobře teoreticky zpracovaná materie svědčí o poctivě odvedené práci a od čtenáře bude vyžadovat soustředěnou četbu a hluboký studijní zájem.

Tato kniha a její autor představují v tom nejlepším smyslu pokračování tzv. České školy sociální politiky, jejíž kořeny jsou v generaci prvorepublikových osobností. Je dobře, že Česká škola našla v osobnosti Igora Tomeše více než důstojného pokračovatele.

Jiří Biskup

Recenze:

Jak je na tom Česká republika ve sladování pracovního a soukromého života

Křížková, A. et al. (eds.) Práce a péče. Proměny „rodičovské“ v České republice a kontext rodinné politiky Evropské unie.

Praha: SLON, 2008. 180 s. ISBN 798-80-86429-94-6

Editorkami publikace zaměřené na sladování profesního a rodinného života jsou odbornice ze Sociologického ústavu AV, které se této tematice dlouhodobě věnují - Hana Maříková, Alena Křížková, Zuzana Uhde, Hana Hašková a Radka Dudová. Vedle nich do publikace svými statemi přispěli Marta Vohlídalová, Sylva Höhne, Vladimír Špidla či Steven Saxonberg. Na 180 stranách se dotýkají základních témat, mapují nejnovější trendy ve sladování péče a práce v českém kontextu, a to s ohledem na legislativní změny a aktuální trendy v oblasti rodinné sociální politiky. Jednotlivé příspěvky na sebe logicky navazují a postupně představují témata české, ale také evropské rodinné politiky a jejich vzájemnou komparaci. Rodičovská „dovolená“, rodičovský příspěvek, institucionální péče o děti předškolního věku, zaměstnanost žen či pozice otce jako pečovatele - to jsou stěžejní témata, která tvoří červenou nit celé publikace.

V prvním příspěvku (Zkušenost Evropské unie: rovnost začíná v rodině), který pochází z pera Vladimíra Špidly, je nastíněn evropský kontext debat o práci a péči. „Rovnost začíná v rodině,“ hlásá autor a přibližuje základní principy a legislativní uspořádání, k nimž EU došla či směřuje. Zhodnocení ekonomického potenciálu žen a jejich participaci na trhu práce považuje za nezbytné. Musí však být doprovázena službami poskytujícími péči o děti a vést k harmonizaci soukromého a pracovního života.

Nové legislativní úpravy rodičovského příspěvku se ve druhé kapitole (Promarněná šance na změnu: zhodnocení reformy rodičovského příspěvku) věnuje Radka Dudová. Po krátkém historickém exkursu předkládá systematický výčet slabých míst aktuálního zákona. Třírychlostní systém rodičovského příspěvku sice představuje

v základu dobrou myšlenku, která však nebyla dotažena do konce. Nepamatuje se na institucionální zajištění péče o děti pro ty rodiče, kteří chtějí do práce nastoupit dříve a využít možnost nejrychlejšího (dvouletého) čerpání příspěvku. Podle autorky byla reforma jen promarněnou šancí na změnu, flexibilita, štedrost a rovnost, kterou má ztělesňovat, byla jen falešnou proklamací. Ve svém důsledku prohlubuje nerovnosti nejen mezi muži a ženami, ale i mezi ženami navzájem. Zdánlivá flexibilita ztroskotává mj. na nedostatečné státem garantované síti pečovatelských zařízení pro děti předškolního věku. Stát neinvestuje ani do dalších oblastí, které by harmonizaci pracovního a soukromého umožnily.

Institucionální péče o děti předškolního věku je tématem třetí kapitoly (Kam směřuje česká společnost v oblasti denní péče o předškolní děti?), jejíž autorkou je Hana Hašková. Popisuje dramatický pokles počtu zařízení po roce 1989, sleduje souvislost mezi počtem těchto zařízení a plodností žen v jednotlivých evropských zemích a shrnuje základní argumenty pro „nutnost vytvoření koncepce podpory kvalitních a fyzicky a finančně dostupných zařízení denní péče o předškolní děti.“ Letmo se rovněž dotýká individuální, soukromé péče. Tu podle ní využívají jen asi 1–2 % domácností, protože je finančně nedostupná, její rozsah však bude v budoucnu narůstat vzhledem k nedostatku míst ve státem podporovaných zařízeních.

Rodičovská (je) pro oba rodiče! Tak nazvala čtvrtou kapitolu Hana Maříková. Na základě kvalitativních rozhovorů s muži na rodičovské „dovolené“ a kvantitativních dat dokládá, že „muži využívají možnost pečovat spíše individuálně, ženy stále jako skupina.“ Vlivem strukturálního nastavení trhu práce a rodinné politiky je mužům

právo pečovat reálně upíráno. Bez dalších podpůrných programů otcové na rodičovskou „dovolenou“ nastupovat masově nezačnou, protože v současné době nemají ve srovnání se ženami reálné podmínky pro to stát se aktivním rodičem. Péče o děti je u nás redukována na problém soukromý, rodinný a převážně „ženský“.

Na zaměstnanost matek je primárně zaměřena kapitola pátá (Kdo se bojí zaměstnané matky?), v níž Alena Křížková a Marta Vohlídalová kladou do vzájemné souvislosti právo pečovat a pracovat a nemožnost uplatňovat obě zmíněná práva zároveň. Na rozdíl od evropských zemí jsme v ČR svědky „zdůrazňování konfliktu pracovního a rodinného života a tlaku na volbu jedné z těchto „možností“ [...] Rodinná politika nabrala ostrý kurs směrem k hodnotám familialismu“ (s. 86–87). V důsledku toho se mateřství stává přítěží a je penalizováno. Zaměstnané matky vzbuzují strach, obavy, a to na straně státu (stále plýtvajícího prostředky a potenciálem žen), zaměstnavatelů (nadále diskriminujících ženy coby potenciální či skutečné matky) i samotných žen - budoucích matek (čím dál častěji odkládajících své mateřství).

Srovnáním rané péče se zabývá Sylva Höhne v šesté kapitole (Raná fáze rodičovství - péče o děti ve vybraných evropských zemích). S odkazem na Esping-Andersenovu typologii vybírá z každého typu jednu zemi, jejíž rodinnou politiku porovnává s českou. Rozdílly mezi Velkou Británií, Německem, Švédskem, Itálií a Českou republikou v rodičovské „dovolené“ a ve státem podporované síti institucionální péče o děti mohou sloužit jako inspirace případných změn v české rodinné politice. V ČR je doposud podíl žen pracujících na částečný úvazek relativně nízký, podpora institucí poskytujících péči chabá, skloubení

pracovního a soukromého života je proto náročnější.

Podrobnější srovnání české a švédské sociální politiky přináší v kapitole sedm (Právo na otce: Rodičovská „dovolená“ ve Švédsku) Steven Saxonberg. Podle něj „zatímco v České republice panuje přesvědčení, že děti trpí, když navštěvují zařízení denní péče o děti, ve Švédsku naopak převažuje názor, že trpí, když jsou z těchto zařízení vyloučeny.“ Ve Švédsku jsou tato zařízení podporována, v ČR naopak rušena. Obě země se liší cílem, k němuž má rodinná politika směřovat: ve Švédsku je deklarovaným cílem rovnost pohlaví, český

systém spíše podporuje konzervativní představy o „tradiční rodině“. Ve prospěch rovného dělení zodpovědnosti za péči hovoří řada argumentů (výhodnost pro ženy, děti, otce a pro ekonomiku společnosti) a četné výzkumy potvrzují zřetelné výsledky v populačním chování (porodnost stoupá) i v proměnách přijetí péče samotnými otci.

V závěrečné kapitole převádí Zuzana Uhde kritiky formulované v předchozích kapitolách do základních doporučení, jež by současný stav posunuly k genderové rovnosti. Stanoveného cíle - oslovit především širší veřejnost - se autorkám a autorům podařilo dosáhnout. Využili k tomu výsled-

ky četných - zejména kvantitativních, ale i kvalitativních - výzkumů. I když neměli v úmyslu nabídnout teoretický přehled přístupů k práci a péči, na některých místech by si sociologická či feministická pojetí vztahu mezi pracovním (veřejným) a rodinným (soukromým) životem zasloužila více pozornosti. Vzhledem k propojenosti a návaznosti témat, o nichž autorky a autoři postupně pojednávají, se informace v některých případech opakují. To by však nemělo být na překážku tomu, aby publikace zaujala odpovídající místo v české sociálněvědecké produkci.

Adéla Souralová

Recenze:

O sociálním zabezpečení přehledně

Vilém Kahoun a kol. Sociální zabezpečení: Vybrané kapitoly.

Praha, TRITON, 2009. 1. vyd. 445 s. ISBN 978-80-7387-346-2

Publikace autorského kolektivu pod vedením Viléma Kahouna poskytuje ucelený pohled na systém sociálního zabezpečení v České republice, a to včetně poukazu na jeho nedostatky nebo slabá místa. Seznamuje nejprve s úvodními teoretickými základy sociálního zabezpečení, jeho historií, členěním, systémovým uspořádáním, právními vztahy, jejich utvářením a obsahem, klíčovými sociálními událostmi, sociálními právy a v neposlední řadě se širokou mezinárodní a především vnitrostátní legislativní základnou. V navazujících dvou kapitolách jejich autoři analyzují problematiku sociálního rozdělování a ekonomické podstaty sociálního zabezpečení. Další kapitoly se zabývají rozбором hmotně právní materie jednotlivých systémů sociálního zabezpečení - konkrétně nejprve pojistných systémů (nemocenské pojištění, důchodové pojištění včetně doplňkových důchodových systémů), dále nepojistných, tzv. zabezpečovacích systémů (státní sociální podpora, soci-

ální péče). Opomenuta není ani právní úprava životního a existenčního minima, které slouží nejen k posuzování finančních příjmů jedince, ale v mnoha případech též jako pomůcka pro výpočet konkrétních sociálních dávek.

Nechybí ani kapitola, věnující se otázkám souvisejícím s poskytováním zdravotní péče a financování systému veřejného zdravotního pojištění. První ze dvou závěrečných kapitol „Sociální zabezpečení v nezaměstnanosti“ popisuje a analyzuje způsoby řešení nezaměstnanosti. Zabývá se trhem práce, resp. nezaměstnaností, tj. fenoménem, který zásadně ovlivňuje dění ve všech klíčových sférách soudobých států. Poslední kapitola se věnuje komunitárnímu právu v oblasti sociálního zabezpečení.

Kladně lze hodnotit, že ačkoliv text publikace vychází z právní úpravy platné ke 30. červnu 2009, autoři již zapracovali i klíčové změny (především v důchodovém pojiště-

ní), jejichž účinnost nastala teprve od 1. ledna 2010. Přes poměrně početný autorský kolektiv a nutně individuální přístup každého autora publikace poskytuje poměrně ucelený náhled na český systém sociálního zabezpečení, i když nikoli všezahrnující a vyčerpávající.

Zatímco některými otázkami se autoři zabývají podrobněji (nemocenské či důchodové pojištění), u jiných zůstávají pouze na povrchu složitě problematiky (např. kapitola XIV., pojednávající o evropském právu sociálního zabezpečení). Některá témata se prolínají nebo zbytečně překrývají (např. problematika životního, resp. existenčního minima v kapitolách VIII. a IX.). To jsou však spíše dílčí drobné výtky, neubírající na kvalitě díla jako celku.

Publikaci lze hodnotit jako velmi zdařilou a všem, které problematika sociálního zabezpečení zajímá, ji lze vřele doporučit.

Libuša Radková

Plánování sociálních služeb v Praze

Projekt s tímto názvem byl 18. 5. 2010 zahájen konferencí v prostorách Magistrátu hlavního města Prahy. S jeho cíli účastníky seznámila ředitelka odboru sociální péče a zdravotnictví MHMP Ilona Matulová. Odborníci z řad akademické obce, správních orgánů, poskytovatelů služeb a dalších zainteresovaných organizací se následně ve svých vystoupeních věnovali využití komunitního plánování při rozhodování o sociálních službách, jejich dostupnosti a kvalitě, způsobům získávání potřebných dat, financování, managementu či využívání příkladů dobré praxe. Zaměřili se rovněž na sociální služby pro seniory a problematiku sociální a zdravotní péče.

Konference byla realizována za podpory ESF, OP Praha - Adaptabilita.

Novinky v knižním fondu

Poskytování ošetrovatelské a rehabilitační zdravotní péče uživatelům pobytových sociálních služeb a v lůžkových zdravotnických zařízeních. Závěrečná zpráva o řešení projektu Analýza systému poskytování ošetrovatelské a rehabilitační zdravotní péče uživatelům pobytových sociálních služeb v PZSS a LZS v kontextu zákona o sociálních službách a zákona o veřejném zdravotním pojištění. / Průša, Ladislav a kol. Praha, VÚPSV 2009. - 87 s. - ISBN 978-80-7416-030-1.

Sociální ekonomika - vybrané otázky. / Dohnalová, Marie a kol. Praha, VÚPSV 2009. - 92 s. - ISBN 978-80-7416-052-3.

Podpora dostupnosti bydlení pro lidi akutně ohrožené sociálním vyloučením - mezi-

národní perspektiva a návrhy opatření v ČR. / Lux, Martin - Mikeszová, Martina - Sunega, Petr

Praha, Sociologický ústav AV ČR 2010. - 63 s. ISBN 978-80-7330-176-7.

Agrární trh práce. Výzkumná studie. / Spěšná, Daniela a kol.

Praha, Ústav zemědělské ekonomiky a informací 2009. - 77 s. - ISBN 978-80-86671-70-3.

Vnímání a utváření sociálních distancí a třídních nerovností v české společnosti.

/ Kolářová, Marta - Vojtíšková, Kateřina
Praha, Sociologický ústav AV ČR 2008. - 101 s. ISBN 978-80-7330-155-2.

Veřejné finance. / Hamerníková, Bojka - Maaytová, Alena a kol.

Praha, Wolters Kluwer 2010. - 340 s. - ISBN 978-80-7357-497-0.

Finanční podpora rodin s dětmi v České republice v evropském kontextu. / Mitchell, Eva